

ҚАЗАҚСТАН

ХАЛҚЫ 20 330 104 адам (2023)

АДАМ дамуының қысқаша мазмұны АДИ саласындағы жетістіктерді және гендерлік айырмашылықтарды, теңсіздіктерді, планетарлық қысымды және көп өлшемді кедейлікті ескеретін қосымша көрсеткіштерді көрсетеді.

АДИ Адам дамуының индексі

АДИ адам дамуының үш негізгі өлшемі бойынша ұзақ мерзімді прогресті бағалаудың жиынтық шарасы болып табылады: ұзақ және салауатты өмір сүру, білімге қол жеткізу және лайықты өмір сүру деңгейі. Қазақстанның 2023 жылға арналған АДИ көрсеткіші 0,837 құрайды, бұл елді адам дамуының өте жоғары санатына жатқызады – оны 193 ел мен аумақтың 60-ында орналастырады.

1990-2023 жылдар аралығында ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ АДИ көрсеткіші 0,689-дан 0,837-ге дейін өзгеріп, 21,5 пайызға өзгерді.

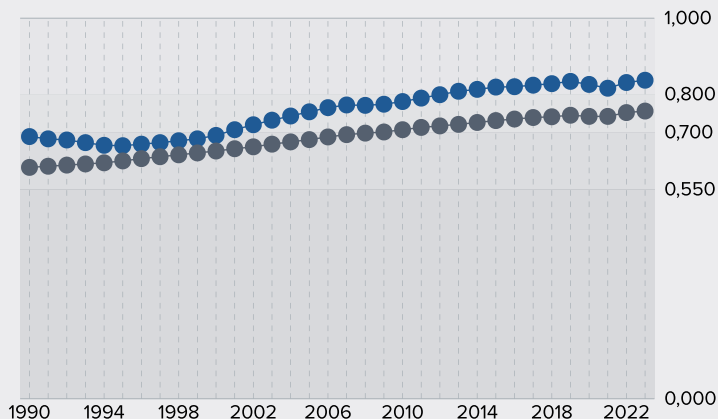
1990-2023 жылдар аралығында Қазақстанда туылған кездегі өмір сүру ұзақтығы 8,7 жасқа, күтілетін оқу жылдары 1,8 жасқа, ал орташа оқу жылдары 5,0 жасқа өзгерді. Қазақстанның жан басына шаққандағы ЖҰӨ 1990-2023 жылдар аралығында шамамен 67,2 пайызға өзгерді.

АДИ 1990 – 2023 жылдармен салыстырғанда

Қазақстан Әлем

АДИ классификациясы (мәні): Төмен (< 0,550) Орташа (0,550-0,699) Жоғары (0,700-0,799) Өте жоғары (≥0,800)

ГДИ

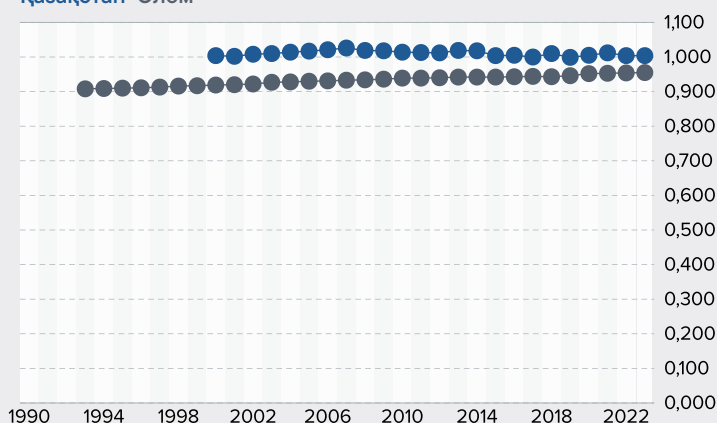
Гендерлік даму индексі

ГДИ адам дамуының үш негізгі өлшемі бойынша жетістіктердегі гендерлік алшақтықты өлшейді: денсаулық (туған кездегі әйелдер мен ерлердің өмір сүру ұзақтығымен өлшенеді), білім (балалар үшін әйелдер мен ерлердің күтілетін оқу жылдарымен және 25 және одан жоғары жастағы ересектер үшін орташа оқу жылдарымен өлшенеді) және өмір сүру

деңгейі (жан басына шаққандағы әйелдер мен ерлердің есептік ЖҰӨ бойынша өлшенеді). Бұл әйел мен еркектің АДИ қатынасы. 2023 жылғы әйелдердің АДИ көрсеткіші Қазақстан үшін 0,837, ал ер адамдар үшін 0,833, нәтижесінде ГДИ мәні 1,004 болып, оны 1-топқа жатқызады.

ГДИ 1990 – 2023 жылдармен салыстырғанда

Қазақстан Әлем

ТАДИ

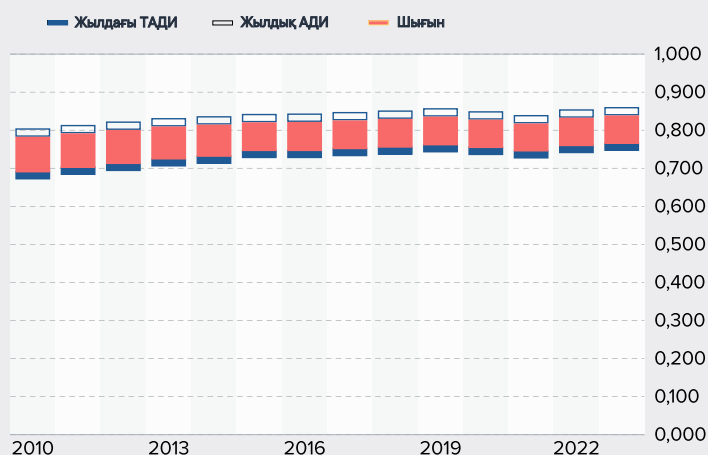
Теңсіздікке түзетілген АДИ

ТАДИ АДИ-ді әр өлшемнің халық арасында таралуындағы теңсіздікке қарай реттейді. Теңсіздікке байланысты адам дамуындағы «жоғалту» АДИ мен ТАДИ арасындағы айырмашылықтан туындайды.

Елдегі теңсіздік күшейген сайын адам дамуындағы шығындар да артады. Теңсіздікке байланысты Қазақстанның шығыны 8,5 пайызды құрайды, бұл АДИ-ді 2023 жылы 0,766-ға дейін төмендетеді.

ТАДИ 2010 – 2023 жылдармен салыстырғанда

Қазақстан

ГТИ

Гендерлік теңсіздік индексі

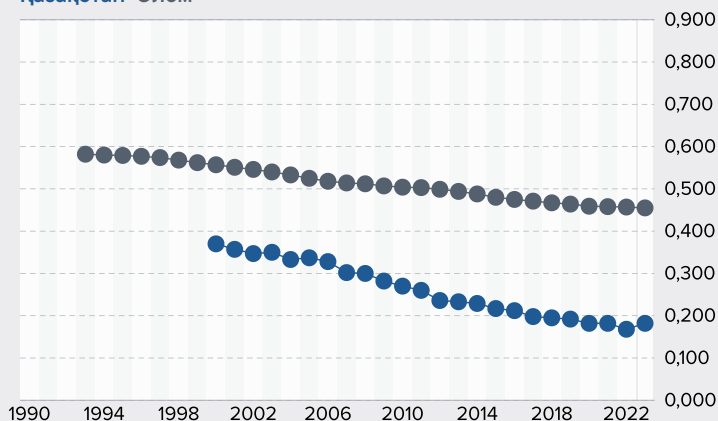
ГТИ гендерлік теңсіздікті үш негізгі өлшем бойынша өлшейді – репродуктивті денсаулық, мүмкіндіктерді кеңейту және еңбек нарығы. Репродуктивті денсаулық ана өлімінің коэффициентімен және жас-өспірімдердің туу коэффициентімен өлшенеді; мүмкіндіктерді кеңейту парламенттегі орындардың

үлесімен және әр жыныс бойынша кем дегенде орта білімі бар халықтың үлесімен өлшенеді; және еңбек нарығына қатысу әйелдер мен мужчин арналған жұмыс күшіне қатысу көрсеткіштерімен өлшенеді. Қазақстанның ГТИ көрсеткіші 0,182 құрайды, бұл оны 2023 жылы 172 елдің ішінде 50-ші орынға қояды.

ГТИ 1990 – 2023 жылдармен салыстырғанда

Ескерту: төменгі GII мәндері гендерлік теңсіздікке қатысты жақсы өнімділікті білдіреді.

Қазақстан Әлем

ГӘНИ

Гендерлік әлеуметтік нормалар индексі

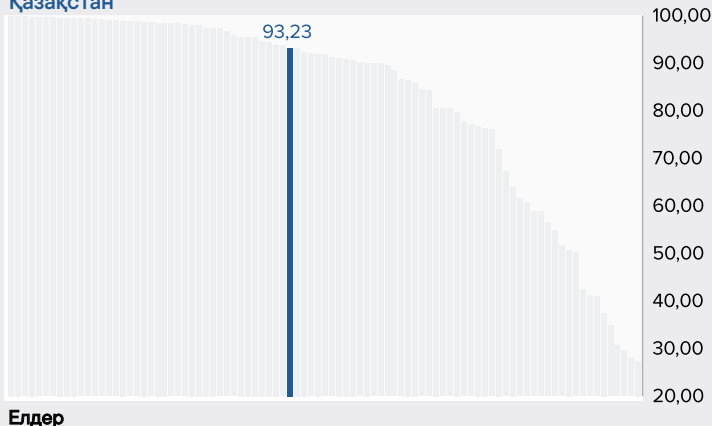
ГӘНИ әлеуметтік сенімдердің гендерлік теңдікке әсерін саяси, білім беру, экономикалық және физикалық тұтастықты қоса алғанда, төрт өлшем бойынша бағалайды. Ол 2023 жылдың 12 қаңтарындағы ақпаратты көрсететін соңғы жаңартумен 5 (2005-2009), 6 (2010-2014) және 7 (2017-2022) толқындарын

қамтитын 91 елдің деректеріне сүйенеді. Негізгі ГӘНИ кем дегенде бір бейімділігі бар адамдардың пайызын өлшейді. ГӘНИ 0-ден 1-ге дейін ауытқиды. ГӘНИ-дің жоғары мәндері гендерлік теңдік пен әйелдердің мүмкіндіктерін кеңейтуге қатысты жоғары көзқарастарды көрсетеді.

ГӘНИ өткен жылмен салыстырғанда

Ескерту: ГӘНИ-нің төменгі көрсеткіштері ГӘНИ-не қатысты жақсы өнімділікті білдіреді.

Қазақстан

КӨКИ

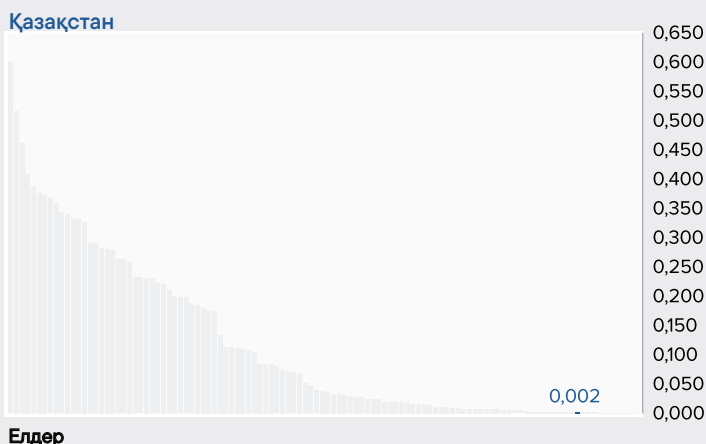
Көп өлшемді кедейлік индексі

КӨКИ кірістерден асып түседі және үй шаруашылығындағы көптеген кемшіліктерді үш негізгі өлшем бойынша анықтайды: денсаулық сақтау, білім беру және өмір сүру деңгейі, оның ішінде 10 көрсеткіш.

Осы өлшенген көрсеткіштердің кем дегенде үштен бірінде айыруды бастан кешіретін адамдар көп өлшемді кедейлер санатына жатады.

КӨКИ өткен жылмен салыстырғанда

Ескерту: КӨКИ-нің төменгі көрсеткіштері көп өлшемді кедейлікке қатысты ең жақсы көрсеткіштерді көрсетеді.

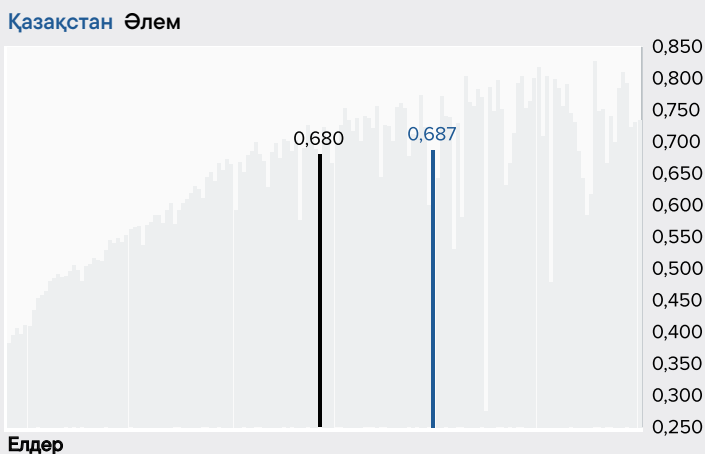
PHDI

Планетарлық қысымға түзетілген АДИ

PHDI ұрпақтар арасындағы теңсіздікке қатысты алаңдаушылықты көрсету үшін АДИ-ді планетадағы қысымға реттейді. Бұл адамның планетадағы шамадан тыс қысымын есепке алу үшін жан басына шаққандағы көмірқышқыл газының шығарынды-

ларымен (өндірістік негізде) және жан басына шаққандағы материалдық ізімен реттелетін адам дамуының деңгейі. Ғаламшарда қысым болмаған идеалды сценарийде PHDI АДИ-ге тең. Алайда қысым артқан сайын PHDI АДИ-ден төмен түседі.

PHDI 2023 жылмен салыстырғанда

Ескерту: HDRO халықаралық стандартталған деректерді пайдалануға міндетті. Ұлттық және халықаралық деректер әртүрлі болуы мүмкін, себебі халықаралық агенттіктер елдер бойынша салыстыруға мүмкіндік беру үшін ұлттық деректерді стандарттайды және кейбір жағдайларда ең соңғы ұлттық деректерге қол жеткізе алмауы мүмкін.